

Vorotnica: „... a Helység egy vonalon áll 9 számból Búbúliszka és Hribócz között – tehát Vorotnicza, elneveztetett – mely magyarul anyit téssen kapús, e szerént nevét hogy Vorotnicza, kapú a két tő szomszéd helységtől vette”. A községet Hribóchoz csatolták. A továbbiakat lásd ott.

Talán belevehettem volna Kis- és Nagybégányt is, hiszen ha nem expressis verbis, de leírása azt sugallja, hogy a Bégány név a Bégányi családtól ered. A járás többi helysége (Balázsér, Barkaszó, Bubuliska, Csomonya, Ilkóc, Kisdobrony, Kisgut, Kislohó, Klacsanó, Mezőkaszony, Nagydobrony, Nagygut, Rafajnaújfalu, Zápszony, Zsukó) nem ad magyarázatot.

Az információk – mint láttuk – vegyesek. Vannak olyanok, amelyek pontosan utalnak a név eredetére, mások viszont csak sejtetik, s akadnak olyanok is, amelyek tudákos etimológiát adnak. A járás kiválasztása nem volt véletlen. Egyrészt azért, mert egyik helység sem tartozik ma Magyarországhoz, másrészt azért, mert itt találkozhattunk a megyében – lehet, hogy a véletlen közrejátszásával – a legtöbb helyes magyarázattal.

MIZSER LAJOS

Új intézménynevek Kárpátalján

A Névtani Értesítő 15. számában megjelent cikkemben (Intézménynevek Kárpátalján. 81–5) már utaltam arra, hogy néhány intézmény nemrég megváltoztatta korábbi nevét. Az újabban gyűjtött névanyag (Ung-vidéki Hírek, Kárpátaljai Ifjúság, Kárpáti Igaz Szó, Kárpátalja 1992–1993. évi számai) alapján e cikkben ilyen új s korábban még nem tárgyalt neveket mutatok be.

1. Régi intézmények új néven

1.1. Kolhozok

A megváltozott körülmények között is működni akaró kolhozok új gazdálkodási formákat keresnek, s ezzel egyidejűleg megváltoztatják a múltjukra emlékeztető régi nevüket. „... az egykori Vörös Zászló Kolhoz immáron *Tisza Kollektív Mezőgazdasági Vállalat* (KIGSz 1992. okt. 15.). „A beregszászi járási beregi *Lenin Kolhoz* 1992. október 1-jétől átalakult a *Beregvidék Részvénytársaság*-gá (KIGSz. 1992. okt. 24.).

Talán az azonosítás szükségessége okán némely esetben zárójelben szerepel a korábbi név is: *Arany Mező Kollektív Mezőgazdasági Vállalat* (nemrég még *Kalinyin Kolhoz*); *Latorca Kollektív Mezőgazdasági Vállalat* (volt *Bolsevik Kolhoz*) – Ung-v.H. 1993. február 27.

Az idézett példák azt illusztrálják, hogy a szimbólum- és a személynévi elem helyett az új megnevezésben új szimbólumnév, illetve földrajzi név szerepel. Ez utóbbi azonban el is maradhat: „A közgyűlés napirendjén az *Ukrajna Kolhoz* névváltoztatásának kérdése is szerepelt. A gazdaság nevét *agrárkereskedelmi* cégre változtatták (KIfj. 1993. márc. 13.).

Arra is van példa, hogy a megnevezésben csak a gazdálkodásra utaló elem változik (*Nagydobronyi Győzelem Kolhoz*): „Ezentúl a kolhoz helyett itt *mezőgazdasági vállalat* lesz, de továbbra is *Győzelem* a neve.”

Az intézménynév köznévi jelentését is kihasználja a tudósító az írás címében: „Nem igyekeztek szabadulni a nevüktől, továbbra is hisznek a győzelmükben.” (Ung-v.H. 1993. márc. 2.)

1.2. Iskolák

A korábban csak sorszámnévvel megkülönböztetett iskolák újabban személynévet vesznek fel megnevezésükbe: az ungvári 10. számú középiskola például 1992-ben *Dayka Gábor* nevét vette fel. „Szombattól *Kölcsey Ferenc* nevét viseli a huszti járási Visk magyar tannyelvű középiskolája.” (KIGSz. 1993. márc. 23.)

2. Új gazdasági szervezetek

A nagyvállalatok, gyárak mellett az utóbbi években Ungváron és Kárpátalján is megszorodtak a kisvállalatok, kft-k, ipari szövetkezetek. A vállalkozók valószínűleg eredetiségre, a másoktól való különbözésre törekedve választották az alábbi, nyelvi sokszínűségről is tanúskodó, időnként szokatlan, furcsa neveket.

2.1. Magyar nyelvű nevek:

Tölgysfa Kft, Szilárd Kft, Tavasz Részvénytársaság, Aranypáva, Érted kisvállalat, stb.

2.2. Orosz/ukrán nyelvű elnevezések

Aiszt, Montazsnyik, Asszociacija, Princip, Elegant, Avtoljubitel, Dorozsnyik szövetkezet, Reljef, Zakarpattya, Kvadrát, Komfort, Universzal, Keramik, Sztil, Verhovina, Hrono, Szmericzka kisvállalat, stb.

2.3. Más idegen nyelvből származó nevek:

Amikó, Kviti, Orion, Metiz, Irbisz, Ippon, Loris, Ellis, Terol LTD, Entrez, Krokusz, Pegazus kisvállalat, stb. A felsorolt nevek közös tulajdonsága, hogy tömörek, rövidek (Vö: Területi Sütőipari Vállalat). A terjedelmesebb, több elemből álló elnevezések gyakran m o z a i k s z ó v á rövidítve fordulnak elő: *Agrouzs, Inturprogressz, Ukragrotechszer víz, Zakarpatlisz, Zakarpatbud.* A mozaikszóvá nem alakítható megnevezések teljes terjedelmükben szerepelnek, pl. *Kredo Pénzügyi-Beruházási Biztosító Társaság.*

Az új nevek további jellemzője, hogy a megnevezett vállalat, kft tevékenységére nem utalnak olyan közvetlenül, mint a hosszabb nevek. Áttételesen utalnak a tevékenységre az alábbi nevek: *Tölgyfa kft* (bútort gyártanak), *Dorozsnyik szövetkezet* (*doroga* = út > utat építenek), Szmericska vállalat (*merit'* = mér > szabás-varrás). Csak a kontextusból derül ki, hogy a megnevezett gazdasági szervezet mivel foglalkozik: *Szilárd Kft* = gépkocsikkal kereskedik, *Pegasus kisvállalat* = laptopkészítéssel foglalkozik.

Feltűnő az idegen hangzású és eredetű nevek gyakorisága (2.3.). Nincs tudomásom arról, hogy nyelvészek vizsgálták volna már e neveket és nyelvhelyességi vonatkozásait. Az viszont tény, hogy egy magát csak monogrammal megnevező szerző egy rövid cikkben kifogásolja a 2.3. „furábbnál furább elnevezéseit”, és elítéli a névadó vállalkozókat. (V.M. Badar nevek, elnevezések... Ung-V.H. 1993. okt. 23.)

3. Új politikai, társadalmi szervezetek neve

A Kárpátalján élő magyarok és más nemzetiségűek politikai, társadalmi tevékenységéhez keretet adó szervezetek megnevezése viszonylag hosszú, több szóból álló, ezért e nevek általában rövidítve, betűszóként szerepelnek:

KMKSZ	–	Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség
KIDSZ	–	Kárpátaljai Ifjúsági Demokratikus Szövetség
KNDL	–	a Kárpátaljai Nemzetiségek Demokratikus Ligája
LMKSZ	–	Lembergi Magyarok Kulturális Szövetsége
KRT	–	Kárpátaljai Ruszinok Társasága
KáMCSSZ	–	Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség
UMÉK	–	Ukrajnai Magyar Értelmiségiek Közössége
UMDSZ	–	Ukrajnai Magyarok Demokratikus Szövetsége
KMPSZ	–	Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség

A felsorolt betűszók az első előfordulás alkalmával rendszerint zárójelbe tett értelmezéssel fordulnak elő: „Az áprilisi alakuló gyűlésen elfogadott terv szerint május 11-én Ungváron tartotta ülését az UMÉK (Ukrajnai Magyar Értelmiségiek Közössége)” – Kárpátalja 1993. máj. 28. „A KMPSZ (Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség) a kárpátaljai magyar oktatási dolgozók szakmai-érdekvédelmi szervezete” – Kárpátalja 1993. febr. 28. A betűszók alkotásában voltaképpen meglevő gyakorlatot követnek a névadók. Ez, valamint helyes alkalmazásuk megkönnyíti a megértésüket.

A betűszók mellett néhány szervezet teljes megnevezéssel fordul elő: „... a napokban alakult meg Ungváron az első kárpátaljai leány cserkészcsapat, amely *Árpádházi Szent Erzsébet* nevét vette fel.” (Kárpátalja 1992. ápr. 7.) „Beregszászban a napokban tartotta meg alakuló közgyűlését a *Kárpátalja Felfedezői »Pro Patria« Szövetség.*” (KIgSz. 1993. ápr. 3.) „Febr. 9-én Beregszászban gyűltek össze első ülésükre a *Kárpátaljai Néprajzi Társaság* tagjai.” (Kárpátalja 1992. febr. 25.)

A most bemutatott nevek azt illusztrálják, hogy a névadók igyekeznek alkalmazkodni a megváltozott társadalmi, gazdasági körülményekhez. A gazdasági szervezetek egy része az új tevékenységi formára utaló megnevezésre cseréli régi nevét, mások ezt kifejező nevet választanak. A névadás, névválasztás során ugyanakkor kétségtelenül tapasztalható negatív jelenség is: a névrendszerbe nem illő, idegen hangzású megnevezések elszaporodása. Ennek megállítása, helyes irányba terelése az ott élő szakemberek és névhasználók feladata. Mindenesetre jelenleg az tapasztalható, hogy az intézménynevekben egymás mellett van a régi és az új.

P. CSIGE KATALIN

Egy adalék a névvel való csúfolódás történetéhez

A személynevek életében nem elhanyagolható szerepet játszik a névhangulat. Nyilván így volt ez a régebbi időkben is, legfeljebb a nevekről való véleménnyilvánítások csak igen szórványosan maradtak az utókorra. Ami a keresztnéveket, beceneveket illeti, a koronként és a tájanként változó divat – közvetve – tudósít bennünket a változó ízlésről; de a statisztikák nem mondják meg, hogy egy név miért szép vagy miért csúnya. Nem beszélve a családnevekről, amelyek többnyire kívül rekednek a választhatóság körén.

Ezért is olvastam nagy érdeklődéssel a Névtani Értesítő előző (15.) számában E. ABAFFY ERZSÉBET (17–8) és KOVALOVSKY MIKLÓS (194–7) cikkeit. ABAFFY két korai véleménnyilvánítást közöl: az egyik az Érsekújvári Kódex azon részlete (520–1), amely Szűz Mária nevét magasztalja azzal, hogy minden betűjét egy drágakő nevével hozza kapcsolatba; a másik Szamosközy István kéziratából való, melyben a szerző élénk szavakkal veszi pártfogásába a *Krisztina* nevet az idegen hangzású *Grizeldis*-szel szemben. (Hogy az utóbbiról mi jut Szamosközy eszébe, azt inkább mellőzöm.) – KOVALOVSKY család- és keresztnéveket egyaránt vizsgál, abból a szempontból, hogy ezek milyen asszociációkat keltenek az egyes írókban. Példái újabb keletűek, de nagyon tanulságosak: a nevek nemcsak a „kellemes – kellemetlen” skáláján helyezhetők el, hanem gyakran színeket, formákat, ízeket, szagokat, sőt tapintásélményeket is felidézhetnek.

Hadd csatlakozzam most én is egy – remélhetőleg – érdekes adalékkal a régi korok névhangulata kutatásának témaköréhez! Az Úriszék (XVI–XVII. századi perszövegek. Szerk. Varga Endre. Bp., 1958.) vaskos kötetében, a 37.